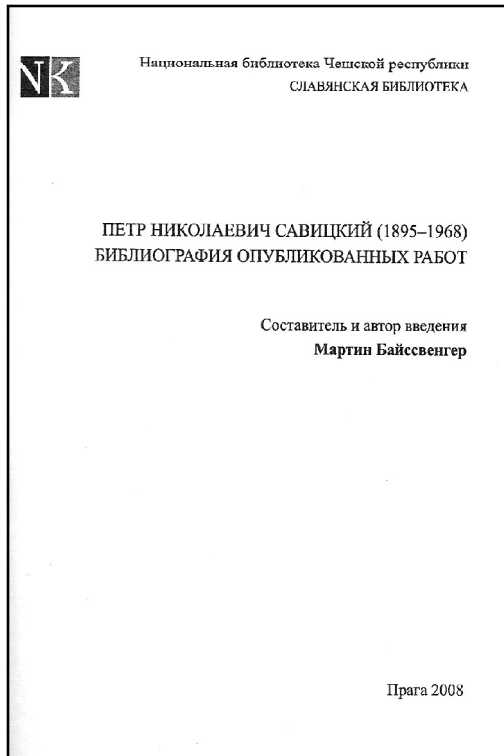

Петр Николаевич Савицкий (1895-1968): библиография опубликованных работ / Составитель и автор введения Мартин Байссвенгер / Национальная библиотека Чешской Республики. Славянская библиотека. – Прага, 2008. – 111 с.

Історія громадсько-політичних течій російської еміграції міжвоєнного періоду привертає увагу не тільки російських і українських істориків та політологів, але й дослідників з країн Європи й Америки. Досліджуються як окремі напрямки російської емігрантської громадсько-політичної думки, так і наукова спадщина їх ідеологів. Ця тема є цікавою ще й тому, що деякі політичні течії еміграції знайшли благодатний ґрунт у сучасній Росії. До них належить так зване Євразійство. Одним з його ідеологів був економіст, географ, історик культури, громадський діяч, уродженець Чернігова Петро Миколайович Савицький.

Саме тому студія *“Петр Николаевич Савицкий (1895-1968): библиография опубликованных работ”*, що видана силами Національної бібліотеки Чеської Республіки (серія *“Бібліографія Слов’янської бібліотеки”*), є вагомим внеском у справу виявлення та вивчення творчої спадщини ідеолога Євразійського руху. Упорядником книги є дослідник біографії П.М.Савицького

докторант історичного факультету Університету Нотр-Дам (США) Мартін Байссвенгер. Ця робота стала результатом копіткої праці упорядника в російських, чеських, американських архівах і бібліотеках.

У вступі *“Метафізика Евразии (Введение)”* (С.9-14) упорядник визначив передумови виникнення Євразійства - ідеології, в основі якої лежало православ’я та визнання фундаментальної самотності Росії, що, на думку її ідеологів, не належить ні до Європи, ні до Азії. М.Байссвенгер виклав основні засади Євразійства крізь призму творчості П.М.Савицького. Вклад ученого в розробку євразійської ідеології був пов’язаний із вивченням географії Росії. Саме П.М.Савицький за географічними ознаками визначив Росію як Євразію, підкреслюючи, насамперед, унікальність і гармонійність її природи. Безпосереднім інструментом для пізнання і перебудови світу для вченого була економіка. П.М.Савицький розглядав господарську діяльність людини як здійснення її божественного призначення. Тому людина повинна досконально знати своє матеріальне і духовне оточення. Цим пояснюється інтерес ученого до вивчення географії та природних багатств Росії, матеріальної й духовної культури її мешканців. Унікальність і цілісність Росії-Євразії Петро Миколайович доводив також і своїми студіями в галузі архітектури, літератури, історії, філології та філософії. Євразія, на думку П.М.Савицького, поєднує раціоналізм і науково-технічний прогрес Заходу та релігійність Сходу.

Вчений намагався реалізувати свої ідеї на практиці шляхом висунення політичної програми, створення організаційної структури євразійського руху та поширення його ідей в СРСР, про що свідчить співпраця П.М.Савицького з “*підпільною*” монархічною організацією “*Трест*”, створеною ОДПУ.

М.Байссвенгер звернув увагу на те, що Євразійство міжвоєнного періоду з його пошуком “*третього шляху*” між капіталізмом і соціалізмом стояло в одному ряду з такими антидемократичними рухами, як “*Консервативна революція*” в Німеччині та французька течія “*Ordre nouveau*”. Вони, як і П.М.Савицький, бачили ключ до майбутнього устрою світу в елітарній “*ідеократичній*” державі.

У бібліографічній довідці (С.21-22) М.Байссвенгер пояснює основні принципи складання, опису та структури бібліографії. До неї увійшли прижиттєві книги, статті, рецензії, енциклопедичні статті, написані П.М.Савицьким звіти про лекції, надруковані в російських, емігрантських і зарубіжних виданнях, а також пізніші роботи, перевидання його праць, статті й листи, опубліковані вперше після смерті вченого на основі архівних копій. Враховані роботи, видані під повним ім’ям П.М.Савицького, ініціалами, псевдонімами та криптонімами.

Біографія вченого, основні етапи його громадсько-політичної та науково-педагогічної діяльності показані у розділі “*Хронология жизни Петра Николаевича Савицкого (1895-1968)*” (С.23-47). Всього 309 позицій. Життя мислителя було пов’язане з Україною. Він народився у сім’ї земського начальника (до 1895 р.), гласного й голови управи (з 1895 р.) Кролевецького повітового земства Миколи Петровича Савицького, який згодом став предводителем дворянства цього повіту, головою управи Чернігівського губернського земства. Майбутній ідеолог Євразійства закінчив із золотою медаллю Першу чоловічу класичну гімназію в Чернігові, економічне відділення Петербурзького політехнічного інституту. Наприкінці жовтня 1917 р. повернувся в Україну. Жив у Чернігові і Києві. Служив у “*Особливому (російському) корпусі*” при гетьмані П.Скоропадському й брав участь у обороні Києва під час антигетьманського повстання Директорії. На початку 1919 р. разом із батьком переїхав до Одеси, де займався публіцистичною діяльністю. У серпні-листопаді того ж року жив у Полтаві й Харкові, брав участь у бойових діях проти більшовиків. У серпні-травні 1920 р. він - секретар начальника Управління іноземних зносин Півдня Росії П.Б.Струве, а також завідувачий економічним відділом цього Управління (Севастополь). У листопаді того ж року евакуювався разом із частинами Білої армії з Севастополя до Константинополя. На початку 1921 р. переїхав до Софії, де і став одним із засновників євразійського руху. Потім жив у Празі, відвідав майже всі країни Європи, а “*нелегально*” - СРСР. 1925 р. читав лекції в Російському народному університеті в Ужгороді. У травні і червні 1945 р. двічі заарештувався радянськими спецслужбами. Невдовзі був засуджений до 10 років таборів. 1956 р. повернувся до Праги. Помер Петро Миколайович 1968 р. у чеській столиці. В СРСР був реабілітований 1990 р.

Творча спадщина вченого відображена в розділі “*Библиография работ П.М.Савицкого за 1913-2005 гг.*” (С.49-85). Всього упорядником подано 312 позицій, з яких 44 стосувалися праць, опублікованих після його смерті. 13 праць Петра Миколайовича були опубліковані в Україні. Близько двох десятків його робіт присвячено історії й культурі України та українським громадським діячам, зокрема, про Чернігівську класичну гімназію, кам’яне будівництво у XVII-XVIII ст., українську архітектуру, художні виставки й церковно-археологічний музей у Харкові, іконопис і вишивку, вклад української культури в розвиток російської культури, “*Слово о полку Игоревім*”, В.К.Солонину, П.П.Забілу та інш. Ним були опубліковані рецензії на книги

В.Залозецького (редактор) *“Das geistige Leben der Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart”* (Мюнхен, 1930), В.Кубійовича (редактор) *“Атлас України й суміжних країн”* (Львів, 1937).

У розділі *“Приложение: Энциклопедические статьи”* (С.85-93) йдеться про статті П.М.Савицького, в тому числі з української тематики, в чеських і словацьких енциклопедичних виданнях.

У розділі *“Список периодических изданий”* (С.95-97) подано перелік 75 періодичних видань, у яких друкувалися праці вченого. Серед них українські журнали *“Одесские новости”*, *“Одесский листок”* (1919), *“Радуга”* (1993), *“Россия. Одесское издание”* (1919), *“Сучасність”* (1993), *“Черниговская земская неделя”* (1913-1914), а також у збірнику наукових праць *“Чернігівська старовина”* (1992).

В *“Алфавитному указателе названий”* (С.99-109) зазначені назви праць П.М.Савицького російською, чеською, словацькою, англійською, німецькою, французькою мовами.

Наприкінці книги (с.111) упорядник висловлює вдячність усім тим, хто допомагав йому скласти бібліографію праць ідеолога Євразійства, і зазначає, що ця робота є частиною великого дослідницького проекту з написання інтелектуальної біографії П.М.Савицького

Упорядник успішно досяг поставленої мети - довів важливість і необхідність вивчення творчої спадщини Петра Миколайовича Савицького. Рецензована книга, безперечно, буде в нагоді всім, хто досліджує російську еміграцію взагалі й еміграційну громадсько-політичну думку зокрема. Вона буде корисною і широкому колу читачів, оскільки знайомить з біографією і творчою спадщиною одного з ідеологів Євразійства.

ВЛАСЕНКО В.М.

* * *

Побачив світ український переклад роботи Ганни Дильонгової *“Історія Польщі. 1795-1990”* (науковий редактор доктор історичних наук, професор Н.М.Яковенко, переклад з польської М.В.Кірсенко. - К.: Вид. дім *“Києво-Могилянська академія”*, 2007).

Видання має на меті показати історію країни і суспільства впродовж двох важких і складних сторіч, від втрати незалежності наприкінці XVIII ст. до її здобуття 1989 р. Автор зосередила увагу на таких важливих для Польщі етапах: XIX сторіччя, міжвоєнна доба, Друга світова війна, Народна Польща.

Книга зацікавить як науковців, так і широкий загал читачів.

* * *

Вийшло друком науково-популярне видання О.О.Ковалевської *“Іван Мазепа у запитаннях та відповідях”* (К.: Темпора, 2008. - 200 с.).

У книзі читач знайде короткі, але вичерпні відповіді на основні питання, що стосуються постаті гетьмана України 1687-1709 рр. Івана Мазепи, дізнається про цікаві історичні факти, пам'ятки історії та культури, пов'язані з ним, про твори художньої літератури, живопису й музики, у яких відтворено його образ.

Для кращого розуміння та сприйняття матеріалу пропонується хронологія дат життя й діяльності І.Мазепи, додаються списки основної та додаткової літератури, які дозволяють більш докладно ознайомитися з цією видатною особистістю в українській історії.

Видання розраховане на школярів, студентів, викладачів, усіх, хто цікавиться історією України.